

EURÓPSKA
KOMISIA

VYSOKÝ PREDSTAVITEĽ
ÚNIE PRE
ZAHRANIČNÉ VECI
A BEZPEČNOSTNÚ POLITIKU

V Bruseli 25. 11. 2020
JOIN(2020) 17 final

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

**AKČNÝ PLÁN EÚ PRE RODOVÚ ROVNOSŤ (GAP) III – AMBICIÓZNY
PROGRAM PRE RODOVÚ ROVNOSŤ A POSILNENIE POSTAVENIA ŽIEN
V RÁMCI VONKAJŠEJ ČINNOSTI EÚ**

{SWD(2020) 284 final}

AKČNÝ PLÁN EÚ PRE RODOVÚ ROVNOSŤ (GAP) III – AMBICIÓZNY PROGRAM PRE RODOVÚ ROVNOSŤ A POSILNENIE POSTAVENIA ŽIEN V RÁMCI VONKAJŠEJ ČINNOSTI EÚ

Rodová¹ rovnosť je základnou hodnotou EÚ² a všeobecne uznávaným ľudským právom, ako aj nevyhnutným predpokladom kvality života, hospodárskeho rastu, prosperity, dobrej správy vecí verejných, mieru a bezpečnosti. Všetci ľudia v celej svojej rozmanitosti by mali mať právo žiť podľa vlastných predstáv, spoločensky aj hospodársky prosperovať, zúčastňovať sa spoločenského aj hospodárskeho života a rovnaké právo zohrávať v ňom vedúcu úlohu.

EÚ je celosvetovým lídrom pri podpore rodovej rovnosti ako kľúčového politického cieľa svojej vonkajšej činnosti a spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, so zameraním na zrýchľovanie pokroku pri dosahovaní globálnych cieľov vrátane cieľov udržateľného rozvoja ako základu Agendy 2030. EÚ presadzuje **prístup pozostávajúci z troch oblastí**, ktorý je kombináciou uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti, cielených opatrení a politického dialógu.

Prekážky rodovej rovnosti sa odlišujú v závislosti od kontextu, v ktorom sa vyskytujú, a vyžadujú si špecifické riešenia. **Na svete však nie je ani jedna krajina, ktorá by sa blížila k dosiahnutiu rodovej rovnosti a posilneniu postavenia všetkých žien a dievčat do roku 2030.** V roku 2020 uplynie 25 rokov od prijatia Pekinskej deklarácie a Pekinskej akčnej platformy³ a 20 rokov od prijatia rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti⁴. Hoci sa **dosiahol určitý pokrok, stále pretrvávajú hlboko zakorenené nerovnosti**, napríklad pokiaľ ide o základný prístup k zdravotnej starostlivosti, vzdelávaniu a zamestnaniu, ale aj v súvislosti s rodovo motivovaným násilím rozšíreným po celom svete.

Na mnohých miestach sa práva žien a dievčat spochybňujú, často dokonca popierajú. Ku kritickým faktorom zhoršujúcim nerovnosti a ohrozujúcim ťažko nadobudnuté úspechy patrí nestabilita, neistota, konflikty, zmena klímy, zhoršovanie stavu životného prostredia, migrácia, nútené vysídľovanie obyvateľstva a najnovšie aj pandémie ochorenia COVID-19. Organizácie občianskej spoločnosti vrátane organizácií pre práva žien sa musia vyrovnávať s čoraz viac okliešťovaným občianskym a demokratickým priestorom.

Výzvy však zároveň znamenajú aj príležitosti. Ženy a dievčatá sa čoraz viac podieľajú na formovaní celosvetových zmien, nové generácie sa aktívne zúčastňujú na celosvetových a miestnych hnutiach zameraných na zelenú a spravodlivú transformáciu, rovnaké práva pre všetkých a demokraciu, ako aj mierové a inkluzívne spoločnosti. Z toho vyplýva, že priaznivá zmena je možná. Obnova po skončení pandémie ochorenia COVID-19 musí byť príležitosťou na riešenie štrukturálnej nerovnosti a budovanie inkluzívnejších spoločností.

Vychádzajúc zo **stratégie EÚ pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025**, ktorá vyzýva na dosiahnutie **rodovej rovnosti v Európe**, tento nový akčný plán EÚ pre rodovú rovnosť na roky 2021 – 2025 (GAP III) vyzýva na **rodovú rovnosť vo svete** a dopĺňa stratégiu pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025. Zintenzívni sa tým prispievaniu EÚ k dosiahnutiu cieľa

¹ „Rod“ je súbor spoločnosťou vytvorených rolí, vzorov správania, činností a atribútov, ktoré daná spoločnosť považuje za primerané pre ženy a mužov.

² Článok 2, článok 3 ods. 3 a článok 21 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ), článok 8 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a články 21 a 23 Charty základných práv Európskej únie.

³ https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf.

⁴ <https://www.unwomen.org/en/docs/2000/10/un-security-council-resolution-1325>.

udržateľného rozvoja č. 5⁵ vo všetkých oblastiach vnútornej a vonkajšej politiky EÚ a v rámci **Agendy 2030**.

Na základe hodnotenia podpory EÚ pre rodovú rovnosť⁶ a konzultácií so zainteresovanými stranami⁷ sa v akčnom pláne GAP III poskytuje EÚ **politický rámec** na posilnenie jej úrovne angažovanosti, ktorý sa zameriava na **päť pilierov**:

1. Dosiahnuť vyššiu účinnosť úsilia EÚ v oblasti rodovej rovnosti tým, že sa táto otázka stane **prierezovou prioritou** vonkajšej činnosti EÚ v jej **politickej a programovej práci**. Európska komisia a vysoký predstaviteľ opätovne potvrdzujú, že do roku 2025 bude k **tomuto cieľu prispievať 85 % všetkých nových vonkajších činností**⁸. To si vyžaduje dôkladnejšie **uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti vo všetkých vonkajších politikách a sektoroch**, ako aj **rodovo transformačný**⁹, na právach založený a **prierezový**¹⁰ prístup.
2. V spolupráci s členskými štátmi EÚ podporovať strategické zapojenie EÚ **na multilaterálnej a regionálnej úrovni**, ako aj **na úrovni jednotlivých krajín**, a spoločne **zintenzívniť vykonávanie akčného plánu GAP III vo všetkých partnerských krajinách a partnerských regiónoch**, a to v úzkej spolupráci s partnerskými vládami, občianskou spoločnosťou, súkromným sektorom a ďalšími kľúčovými zainteresovanými stranami. To si bude vyžadovať intenzívnejšiu koordináciu, spoluprácu a transparentnosť.
3. **Zamerať sa na kľúčové tematické oblasti zapojenia**: zabezpečiť odstránenie všetkých foriem rodovo motivovaného násillia, podporovať sexuálne a reprodukčné zdravie a práva, posilniť hospodárske a sociálne práva a postavenie dievčat a žien, presadzovať rovnakú účasť a vedenie, vykonávať agendu v oblasti žien, mieru a bezpečnosti, riešiť výzvy a využívať príležitosti, ktoré prinášajú zelená a digitálna transformácia.
4. **Ísť príkladom**, a to zavedením **rodovo responzívneho**¹¹ a **rodovo vyváženého vedenia na vrcholovej politickej a riadiacej úrovni EÚ**. To si vyžaduje ochotu zo strany vedenia, investície do vedomostí, zdroje a združovanie úsilia s členskými štátmi EÚ.
5. Podávať správy a oznamovať výsledky, zaviesť **kvantitatívny, kvalitatívny a inkluzívny systém monitorovania** na zabezpečenie lepšej **verejnej zodpovednosti, transparentnosti a lepšieho prístupu k informáciám** a na dosiahnutie širšieho **vplyvu** činnosti EÚ na celom svete.

⁵ <https://sdgs.un.org/goals/goal5>.

⁶ Hodnotenie podpory EÚ pre rodovú rovnosť a posilnenie postavenia žien a dievčat (2010 – 2018), https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/tenders/monitoring-and-evaluation_en.

⁷ https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/empowering-women-and-girls_en.

⁸ Po prijatí nariadenia, ktorým sa zriaďuje Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce, budú ciele s týmto nariadením zosúladené.

⁹ Prístup je rodovo transformačný, keď sa zameriava na posun v rodovo mocenských vzťahoch, aby sa dosiahla priaznivá zmena paradigmy alebo paradigiem spôsobujúcich diskrimináciu a nerovnosť.

¹⁰ Prístup je prierezový, keď pri analýze a reakcii na spôsob, akými sa pohlavie a rod prelínajú s inými osobnými charakteristikami, vychádza z uznania rôznorodých charakteristík a identít jednotlivca.

¹¹ Rodovo responzívne: zamerané na zvýšenie zodpovednosti a zrýchlenie plnenia záväzkov v oblasti rodovej rovnosti na základe prístupu založeného na rizikách na medzinárodnej a vnútroštátnej úrovni, ako aj na úrovni spoločenských.

1. Dosiahnutie vyššej účinnosti úsilia EÚ v oblasti rodovej rovnosti

1.1. Riešenie základných príčin rodovej nerovnosti: tri základné zásady

Opatrenia EÚ v oblasti riešenia základných príčin rodovej nerovnosti a boj proti množstvu stereotypov a predsudkov, ktoré v mnohých oblastiach stále prevládajú, by sa mali riadiť **tromi zásadami**:

- **Prijat' rodovo transformačný prístup.** To znamená preskúmať, spochybňovať a meniť rigidné rodové normy a nerovnováhu moci, ktoré znevýhodňujú ženy a dievčatá a vedú v spoločnosti k diskriminácii vo všetkých vekových skupinách počnúc raným detstvom. Takisto to znamená, že EÚ bude podporovať zmenu sociálnych postojov, a to aj **aktívnym zapájaním mužov a chlapcov do svojho úsilia zameraného na mladých ľudí ako hnaciu silu zmeny**. Aby bolo možné pracovať spôsobom citlivo zohľadňujúcim kontext, je zásadne nadväzovať silné **partnerstvá** a dialóg **s miestnymi subjektmi, občianskou spoločnosťou a miestnymi spoločenstvami** a podporovať organizácie žien.
- **Riešiť prierezový charakter rodových aspektov s inými formami diskriminácie**¹². Dôraz by sa mal klásť aj na najviac znevýhodnené ženy, napríklad z domorodého obyvateľstva, a osoby patriace k rasovým/etnickým/náboženským menšinám, vysídlené osoby, migrantov, hospodársky a sociálne znevýhodnené ženy, ženy žijúce na vo vidieckych a pobrežných oblastiach, keďže čelia viacnásobnej diskriminácii. Zohľadniť by sa mali aj osobitné výzvy, ktorým čelia dievčatá a staršie ženy. Obzvlášť znevýhodnené sú ženy so zdravotným postihnutím, ktoré sú chránené aj Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím¹³. Práva žien so zdravotným postihnutím by mali byť ústredným prvkom budúcej stratégie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na nadchádzajúce roky (2021 – 2030). V rovnakom duchu sa **stratégia EÚ pre rovnosť LGBTIQ osôb**¹⁴ zameriava na presadzovanie práv LGBTIQ osôb a mala by sa vykladať v spojení s akčným plánom GAP III. Všetky prierezové rozmery sú rovnako dôležité.
- **Uplatňovať prístup založený na ľudských právach**, ktorým sa zabezpečuje, aby zásady nediskriminácie a boja s nerovnosťou tvorili jadro všetkých činností¹⁵. K tomu patrí pomoc každej ľudskej bytosti pri uplatňovaní jej ľudských práv, účasti na rozhodnutiach, ktoré sa jej týkajú, a **domáhaní sa nápravy** v prípade porušenia jej práv.

EÚ by mala naďalej odsudzovať porušovanie a zneužívanie práv žien a dievčat a významne podporovať občiansku spoločnosť, ako aj ženy a mužov snažiacich sa o rodovú rovnosť a posilnenie postavenia žien vrátane **obhajkyn ľudských práv**.

¹² Podľa článku 10 ZFEÚ sa pri „vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politik a činností Únia zameriava na boj proti diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie“.

¹³ Pozri Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý dosiaľ ratifikovalo 182 krajín, <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/ConventionRightsPersonsWithDisabilities.aspx>; článok 6: Ženy so zdravotným postihnutím.

¹⁴ COM(2020) 698 final.

¹⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en.

EÚ by mala podporovať mobilizáciu náboženských subjektov v oblasti rodovej rovnosti v súlade s rámcom **Faith for Rights** (Viera v práva)¹⁶.

Metodiku spojenia rodovej rovnosti a prístupu na základe práv, ktorá má prierezový charakter, Európska komisia posilní a aktualizuje vo svojom *súbore nástrojov: prístup EÚ k rozvojovej spolupráci založený na právach vrátane všetkých ľudských práv*¹⁷.

1.2. Podpora uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti vo všetkých oblastiach vonkajšej činnosti EÚ

Uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti je naďalej primárnym prostriedkom na dosahovanie rodovej rovnosti. Jeho cieľom je zabezpečiť pre všetkých čo najväčšie prínosy zo všetkých politík a programov a prispieť k zastaveniu pretrvávajúcej nerovnosti¹⁸. Európska komisia a vysoký predstaviteľ sa zaväzujú uplatňovať hľadisko rodovej rovnosti vo všetkých politikách a činnostiach **ako spoločnú zodpovednosť**, a to aj v inštitúciách EÚ. Členské štáty sa vyzývajú, aby sa k tomuto úsiliu pripojili.

Cieľ udržateľného rozvoja č. 5 patrí v celosvetovom meradle k trom najmenej financovaným cieľom trvalo udržateľného rozvoja. EÚ sa zaviazala, že v prípade aspoň **85 % všetkých nových vonkajších činností**¹⁹ bude do roku 2025 významným alebo hlavným cieľom rodová rovnosť a posilnenie postavenia žien a dievčat²⁰.

Pokrok pri vykonávaní akčného plánu EÚ pre rodovú rovnosť (2015 – 2020) viedol k pokračujúcemu nárastu tohto podielu z približne 58 % v roku 2016 na 65 % v roku 2019. EÚ je teraz odhodlaná dosiahnuť do roku 2025 cieľ 85 %.

V tejto súvislosti sa pri navrhovaní všetkých vonkajších programov financovaných EÚ budú uplatňovať **tri minimálne normy**:

1. uskutočňovať a využívať aktualizované **rodové analýzy** ako zdroj pri rozhodovaní o budúcich činnostiach a začleňovať tieto analýzy do všetkých príslušných dialógov, politík, stratégií, programov a operácií²¹;
2. používať **rodovo citlivé a podľa pohlavia rozčlenené ukazovatele a štatistiky** pri monitorovaní a hodnotení²²;
3. uvádzať **závažné dôvody** vyplývajúce zo zistení rodovej analýzy na odôvodnenie akéhokoľvek opatrenia, ktoré podľa všetkého **neprispeje k rodovej rovnosti**.

Hlavným cieľom Európskej komisie a vysokého predstaviteľa bude podporovať opatrenia zacielené na rodovú rovnosť, ktoré majú transformačný potenciál. **V každej krajine sa podporí aspoň jedno opatrenie, ktorého hlavným cieľom je dosiahnutie rodovej rovnosti**²³.

¹⁶ <https://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FaithForRights.aspx>.

¹⁷ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209489%202014%20INIT>.

¹⁸ „Cieľom [uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti] je prerozdeľovať moc, vplyv a zdroje spravodlivým a rodovo rovnocenným spôsobom, bojovať proti nerovnosti, presadzovať spravodlivosť a vytvárať príležitosti.“ Stratégia pre rodovú rovnosť, s. 15.

¹⁹ Rodová rovnosť a posilnenie postavenia žien: Ako môžu vonkajšie vzťahy EÚ v období 2016 – 2020 zmeniť život dievčat a žien [spoločný dokument SWD(2015) 182 final]; závery Rady 13201/15, 26.10.2015.

²⁰ V akčnom pláne GAP III sa uplatňuje bodovací systém rodovej rovnosti Výboru pre rozvojovú pomoc. **Významný** (s označením 1) znamená, že rodová rovnosť je dôležitým cieľom, ale nie hlavným dôvodom vykonávania opatrenia, zatiaľ čo **hlavný** (s označením 2) znamená, že rodová rovnosť je hlavným cieľom. V prípade humanitárnej pomoci Komisia uplatňuje svoj vlastný humanitárny rodovo-vekový ukazovateľ. https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf.

²¹ Na základe rodovej analýzy by sa mal vypracovať plán vykonávania na úrovni krajiny, pozri oddiel 2.

²² Pozri spoločný dokument SWD(2020) 284, ktorý je priložený k akčnému plánu GAP III.

Európska komisia prostredníctvom programov na podporu riadenia verejných financií zintenzívni aj svoju podporu **rodovo responzívneho rozpočtovania**. Zabezpečí, aby nové hodnotiace správy týkajúce sa verejných výdavkov a finančnej zodpovednosti obsahovali modul týkajúci sa rodovej citlivosti.

Na základe postupov **vonkajšieho investičného plánu EÚ** sa bude Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce vykonávať na základe integrovaného prístupu, v ktorom sa bude spájať podpora súkromných investícií v partnerských krajinách s opatreniami na zlepšenie investičného prostredia. Vonkajší investičný plán bude riešiť prekážky, brániace posilneniu postavenia žien a v rámci operácií kombinovaného financovania a záruk EÚ sa bude uplatňovať hľadisko rodovej rovnosti.

EÚ by mala naďalej podporovať rodovú rovnosť prostredníctvom svojej **obchodnej politiky**. Nové obchodné dohody by mali obsahovať **účinné ustanovenia o rodovej rovnosti** a mali by byť v **súlade s príslušnými dohovormi MOP a OSN²⁴**. Súlad s týmito dohovormi by mal byť naďalej požiadavkou v rámci **nového nariadenia o všeobecnom systéme preferencií**, ktoré nadobudne účinnosť v roku 2024. EÚ bude naďalej do všetkých posúdení vplyvu *ex ante*, posúdení vplyvu na udržateľnosť a prieskumov politík súvisiacich s obchodom začleňovať **špecializované rodové analýzy**.

Vzhľadom na dôležitú úlohu, ktorú ženy zohrávajú v dodávateľskom reťazci v odvetví rybníctva vrátane akvakultúry sa na projekty v tejto oblasti už využíva sektorová podpora na základe dohôd o partnerstve v odvetví udržateľného rybníctva²⁵.

Keďže ženy a dievčatá tvoria približne polovicu všetkých medzinárodných migrantov, je potrebné uznať ich príspevok k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju v krajinách pôvodu, tranzitu aj v cieľových krajinách, ako aj ich osobitné potreby. EÚ by mala prostredníctvom **rodovo responzívnych migračných politík**, programov a právnych predpisov zabezpečiť, aby boli v plnej miere dodržiavané ľudské práva migrujúcich žien a dievčat, a aby sa presadzovalo rodovo responzívne riadenie migrácie na globálnej, regionálnej aj vnútroštátnej úrovni. EÚ bude vychádzať zo získaných poznatkov, a to aj v rámci Núdzového trustového fondu EÚ pre Afriku.

Humanitárna pomoc EÚ by mala byť aj naďalej rodovo aj vekovo citlivá a malo by sa pri nej prihliadať na osobitné potreby, zraniteľnosti a schopnosti všetkých. K tomuto úsiliu prispeje využitie humanitárneho **rodovo-vekového ukazovateľa** Komisie²⁶ a zacielených opatrení.

Vykonávaním akčného plánu GAP III sa bude prispievať k **trojitému prepojeniu medzi humanitárnou oblasťou, rozvojom a mierom**, pričom sa bude dôsledne podporovať spolupráca medzi subjektmi.

Výskum a inovácie zohrávajú pri presadzovaní rodovej rovnosti a posilňovaní postavenia žien kľúčovú úlohu. V rámci programu **Horizont Európa** sa prostredníctvom medzinárodnej spolupráce prispeje k spoločným riešeniam globálnych výziev, ktoré budú založené na

²³ V reakcii na skóre G2 politického ukazovateľa OECD. Pozri poznámku pod čiarou č. 21.

²⁴ Dohovor MOP č. 100 o rovnakom odmeňovaní pracujúcich mužov a žien za prácu rovnakej hodnoty; Dohovor MOP č. 111 o diskriminácii v zamestnaní a povolani; Dohovor OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW).

²⁵ Podľa Svetovej banky predstavujú ženy 47 % zo 120 miliónov pracovníkov zapojených na celom svete do rybníctva a následných činností, ako je spracovanie alebo predaj, pričom v odvetví akvakultúry je ich až 70 %.

²⁶ https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf.

podpore rodových štúdií a prierezového výskumu, prístupe žien k financovaniu výskumu a rozvíjaní vedeckých kariér žien a začlenenia rodového hľadiska do obsahu výskumu.

2. Podpora strategického zapojenia EÚ na úrovni jednotlivých krajín a na regionálnej a multilaterálnej úrovni

Pri vykonávaní akčného plánu GAP III je potrebné vyvíjať úsilie o koordinované, strategické a súdržné zapojenie EÚ na multilaterálnej, regionálnej aj vnútroštátnej úrovni.

2.1. Spolupráca na úrovni jednotlivých krajín

Delegácie EÚ a operácie a misie spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky by mali na základe dôkladných rodových **profilov krajín**²⁷ v spolupráci s veľvyslanectvami členských štátov EÚ vypracovať „**plán vykonávania pre každú krajinu**“, v ktorom sa stanovujú politické priority a identifikujú sa opatrenia a kľúčové ciele vybrané z tematických politických oblastí kapitoly 3 tohto spoločného oznámenia²⁸.

EÚ by mala pracovať v **partnerstve** s vnútroštátnymi sieťami a ministerstvami pre rodovú rovnosť. Vždy, keď to bude možné, bude podporovať príslušné vnútroštátne a sektorové stratégie pre rodovú rovnosť, keďže to predstavujú kľúčový prvok dlhodobej udržateľnosti činnosti EÚ. EÚ by mala naďalej viesť pravidelný dialóg o vykonávaní akčného plánu GAP III a o spolupráci s najrôznejšími subjektmi, ako napríklad s **miestnymi orgánmi a organizáciami občianskej spoločnosti, aktivistami za práva žien, obhajcami ľudských práv, mladými ľuďmi, náboženskými organizáciami a organizáciami založenými na náboženskom presvedčení**.

Plány spolupráce EÚ s občianskou spoločnosťou v jednotlivých krajinách budú **obsahovať rodové hľadisko** a zabezpečovať zmysuplnú účasť organizácií žien a dievčat, ako aj miestnych organizácií.

EÚ by sa mala snažiť o úzku koordináciu so zastúpeniami krajín v **medzinárodných organizáciách**, najmä v systéme OSN. EÚ by mala takisto spolupracovať so **súkromným sektorom** na podpore rodovej rovnosti a noriem v oblasti podnikania a ľudských práv.

2.2. Väčšie zapojenie EÚ na úrovni viacerých krajín a na regionálnej úrovni

EÚ by mala zintenzívniť svoje zapojenie, dialóg a partnerstvo s regionálnymi zainteresovanými stranami, a to podporou stratégií pre rodovú rovnosť vedených medzinárodnými a regionálnymi organizáciami a zabezpečením uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti vo všetkých svojich regionálnych programoch.

Podporenie synergií medzi regionálnou úrovňou a úrovňou jednotlivých krajín prinieslo priaznivé výsledky v oblasti regionálnej spolupráce EÚ v **južnom susedstve**, napríklad posilňovaním partnerstva EÚ s **Radou Európy** v oblasti predchádzania násiliu na ženách a domácejmu násiliu, ako aj boja proti nemu, a to v súlade s normami a cieľmi Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor), a podporou **Únie pre Stredozemie** pri obhajobe ľudských práv žien, a tak by to malo byť aj naďalej.

²⁷ Aktualizovaný rodový profil krajiny a rodová sektorová analýza sa vypracujú v procese programovania s cieľom začleniť rodové hľadisko do celkového programovania a každej prioritnej oblasti. Ak je to možné, táto práca by sa mala vykonávať spoločne s členskými štátmi EÚ. V nestabilných a konfliktom postihnutých oblastiach by mala byť táto problematika vždy neoddeliteľnou súčasťou analýzy rizika, zraniteľnosti a konfliktov.

²⁸ Tento plán sa vypracuje na základe priloženého pracovného dokumentu útvarov Komisie s názvom Ciele a ukazovatele predstavujúce rámec na vykonávanie akčného plánu GAP III, SWD(2020) 284.

Proces **pristúpenia k EÚ** podnietil právne reformy, ktorými sa podporuje rodová rovnosť v kandidátskych a potenciálnych kandidátskych krajinách, keďže sa od nich očakáva postupné zosúladenie s *acquis* EÚ v oblasti rodovej rovnosti a zavedenie inštitucionálneho rámca na jeho presadzovanie.

Podobne by mala EÚ podporovať iniciatívy ako **Združenie národov juhovýchodnej Ázie (ASEAN)**, Komisia na podporu a ochranu práv žien a detí, **Deklarácia predstaviteľov tichomorských štátov o rodovej rovnosti** a **Stratégia z Montevidea** v Latinskej Amerike.

V rámci **partnerstva Afriky a EÚ** by mala EÚ podporovať ciele inštitúcie Africkej únie, ako je stratégia pre rodovú rovnosť a posilnenie postavenia žien (2018 – 2028)²⁹ a nová dekáda finančného a hospodárskeho začleňovania afrických žien (2020 – 2030)³⁰. Takisto by mala obhajovať úplnú ratifikáciu a vykonávanie Protokolu z Maputo, ako aj protokolu k Africkej charte ľudských práv a práv národov týkajúci sa práv žien v Afrike³¹.

Pri **uplatňovaní hľadiska rodovej rovnosti vo všetkých pracovných oblastiach partnerstva Afriky a EÚ** by mala EÚ posilňovať aj úlohu žien ako držiteľiek práv, aktérok budovania mieru a rozhodovania v oblasti mieru a bezpečnosti, demokracie a právneho štátu a podporovať ich prístup k spravodlivosti a základným službám. Podpora africkej kontinentálnej zóny voľného obchodu by mala byť pre ženy prínosom. V širších súvislostiach rozvoja miest sa budú podporovať podnikateľské príležitosti pre ženy a účasť žien prostredníctvom spolupráce medzi EÚ a africkými mestami v rámci iniciatívy Výzva pre 100 inteligentných miest³².

Regionálne činnosti EÚ by mali byť zamerané na riešenie rodových výziev s cezhraničným rozmerom, ako je zmena klímy, migrácia a nútené vysídľovanie obyvateľstva, ale aj obchodovanie s ľuďmi a bezpečnosť. V afrických krajinách sa bude vykonávať nový program **budovania kapacít pre vojenský personál na podporu rozvoja a bezpečnosti**³³, ktorý bude zahŕňať aj agendu v oblasti žien, mieru a bezpečnosti.

V každom regióne budú Európska komisia a vysoký predstaviteľ podporovať **transformačné opatrenia v oblasti rodovej rovnosti**, v prípade potreby na základe regionálnej rodovej analýzy. V subsaharskej Afrike by mala byť podpora napríklad zameraná na partnerstvá medzi viacerými krajinami, vytváranie synergii medzi úsilím v oblasti riešenia sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv, vzdelávania, výživy a prístupu žien k finančným a podnikateľským príležitostiam.

2.3. Posilnenie vedúceho postavenia EÚ na multilaterálnej úrovni

EÚ by mala posilniť svoju **vedúcu úlohu** v oblasti rodovej rovnosti, práv a posilňovania postavenia žien a dievčat na multilaterálnej úrovni a prispievať k rozvoju tejto agendy na medzinárodných fórach. Na základe svojej **autority a schopnosti povolať ostatných** by mala byť EÚ pripravená iniciovať, predkladať a podieľať sa na predkladaní uznesení a vyhlásení týkajúcich sa rodovej rovnosti a jednotne podporovať začlenenie rodovo responzívneho jazyka do všetkých uznesení a vyhlásení. Na obnovenie existujúcich

²⁹ https://au.int/sites/default/files/documents/36195-doc-au_strategy_for_gender_equality_womens_empowerment_2018-2028_report.pdf.

³⁰ <https://au.int/en/pressreleases/20200214/promising-projections-new-decade-african-womens-financial-and-economic>.

³¹ K tomu patrí právny zákaz mrzačenia ženských pohlavných orgánov, nútených manželstiev a manželstiev dievčat mladších ako 18 rokov, odstránenie všetkých foriem rodovo motivovaného násillia na ženách vo verejnej aj súkromnej sfére a právna ochrana dospievajúcich dievčat pred zneužívaním a sexuálnym obťažovaním.

³² <https://www.intelligentcitieschallenge.eu/>.

³³ Vykonávacie rozhodnutie Komisie, Brusel 30.7.2020, C(2020) 5215 final.

medzinárodných záväzkov v oblasti rodovej rovnosti, práv a posilňovania postavenia žien je kľúčové posilňovanie a upevňovanie partnerstiev a spojenectiev. Zjavné je to najmä pri riešení globálnych výziev, akou je COVID-19. **Multilaterálne delegácie EÚ majú osobitnú zodpovednosť**, pokiaľ ide o presadzovanie politických iniciatív, a to pri súčasnej koordinácii s diplomatickými orgánmi členských štátov EÚ na danom mieste a partnerskými krajinami.

V rámci svojho multilaterálneho zapojenia sa EÚ aktívne zapája do systému OSN a práce orgánov OSN, ako aj špecializovaných agentúr pre rodovú rovnosť. EÚ by mala byť aj naďalej významným obhajcom práv žien v Rade pre ľudské práva a plne sa angažovať na najrôznejších zasadnutiach. Európska komisia sa spolu s niektorými členskými štátmi EÚ zúčastňuje **Fóra pre rovnosť generácií**³⁴, celosvetového zhromaždenia za rodovú rovnosť, ktoré zvoláva OSN. Ženy a spoluorganizujú mexická a francúzska vláda v partnerstve s občianskou spoločnosťou, súkromným sektorom a medzinárodnými organizáciami. Európska komisia je jedným z vedúcich subjektov **Akčnej koalície pre rovnosť generácií v oblasti boja proti rodovo motivovanému násiliu**.

EÚ by sa mala naďalej intenzívne zapájať do celosvetovej humanitárnej iniciatívy **Výzva k akcii na ochranu pred rodovo motivovaným násilím v núdzových situáciách a jej nového plánu realizácie**³⁵ a propagovať ju.

EÚ by sa mala naďalej angažovať vo **fórach G7 a G20**, aby tak mohla dosiahnuť pokrok v agende v oblasti žien, mieru a bezpečnosti, posilnenia postavenia žien a rodovej rovnosti, a to aj na trhu práce. Pokiaľ ide o fórum G20, EÚ a ďalší členovia aktívne spolupracujú na plnení **brisbanského cieľa** (prijatého fórom G20 v roku 2014) spočívajúceho v znížení nedostatočného pomeru účasti mužov a žien na trhu práce do roku 2025 o 25 %.

V **kontexte OECD** bude Európska komisia naďalej aktívnym členom siete rodovej rovnosti Výboru pre rozvojovú pomoc³⁶, ktorej cieľom je zlepšovať politiky a postupy v oblasti posilňovania rodovej rovnosti v rozvojových programoch a zabezpečovať práva dievčat a žien, a tým prispievať k Agende 2030 pre udržateľný rozvoj.

3. Na ceste k rodovej rovnosti na celom svete: zameranie na kľúčové tematické oblasti zapojenia

Cieľom akčného plánu GAP III je zrýchliť dosahovanie pokroku v oblasti rodovej rovnosti a posilňovania postavenia žien a dievčat na základe stanovenia **cieľov a činností v šiestich kľúčových tematických politických oblastiach**. Vychádza z prechádzajúcich akčných plánov GAP a riešia sa v ňom nové výzvy a príležitosti, pričom sa zároveň zabezpečuje súdržnosť medzi vnútornou a vonkajšou politikou. Konkrétne ciele a ukazovatele pre každú z oblastí angažovanosti sa stanovujú v pracovnom dokumente útvarov Komisie s názvom Ciele a ukazovatele predstavujúce rámec na vykonávanie akčného plánu GAP III.

³⁴ <https://forum.generationequality.org/>.

³⁵ <https://www.calltoactiongbv.com>; Informácie o globálnom predsedníctve EÚ Výzvy k akcii v rokoch 2017 – 2018 sa nachádzajú na stránke: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/booklet_eu_leadership_c2a.pdf.

³⁶ GenderNet <http://www.oecd.org/dac/gender-development/about-gendernet.htm>.

3.1. Zabezpečenie odstránenia všetkých foriem rodovo motivovaného násilia

Každá ľudská bytosť má právo na život bez akejkoľvek formy násilia. To však ani zďaleka nie je skutočný stav a v každej krajine sa vyskytujú najrôznejšie formy rodovo motivovaného násilia na ženách a dievčatách, násilia, ktoré je namierené proti ženám preto, že sú ženy, alebo násilia, ktoré sa v nerovnomernej miere týka žien³⁷, v dôsledku čoho ide o jednu z najrozšírenejších a najnedostatočnejšie nahlasovaných foriem porušovania ľudských práv³⁸. K najrizikovejším skupinám patria ženy a dievčatá so zdravotným postihnutím, ženy a dievčatá patriace k menšinám, migrujúce ženy a dievčatá a LGBTIQ³⁹.

35 % žien zažilo rodovo motivované násilie. V niektorých krajinách je to až **70 %**.

Každý rok hrozí viac ako **4 miliónom** dievčat mrzačenie ženských pohlavných orgánov.

V niektorých krajinách sa **40 %** dievčat vydáva pred dosiahnutím 18. roku a **12 %** pred dosiahnutím 15. roku.

Rodovo motivované násilie, ktoré je zakorenené v **škodlivých sociálnych normách a stereotypoch** v mnohých kultúrach a sociálnych triedach, sa vyskytuje vo všetkých spoločnostiach, pričom obeť, ich rodiny, spoločnosti a hospodárstva zaň platia obrovskú cenu. Pandémia ochorenia COVID-19 si v mnohých častiach sveta vybrala veľkú daň v podobe podstatného nárastu femicídy a rodovo motivovaného, ako aj domáceho násilia⁴⁰.

Kríza spôsobená pandemiou COVID-19 bude mať podľa očakávania v rokoch 2020 až 2030 za následok ďalších **13 miliónov** detských manželstiev, ktoré by sa inak neuzavreli.

EÚ financuje najrôznejšie iniciatívy a programy na celom svete, ktoré sú zamerané na ukončenie všetkých foriem rodovo motivovaného násilia vrátane detských, skorých a nútených manželstiev, mrzačenia ženských pohlavných orgánov a umelého prerušenia tehotenstva v závislosti od

³⁷ Článok 3 písm. d) Istanbulskeho dohovoru.

³⁸ Údaje: WHO, *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence* (Celosvetové a regionálne odhady násilia na ženách: prevalencia a zdravotné účinky domáceho a sexuálneho násilia spôsobeného inou osobou ako partnerom) 2013; UNICEF, *What is Female Genital Mutilation?* (Čo je mrzačenie ženských pohlavných orgánov?), 2019. K dispozícii na stránke: <https://www.unicef.org/stories/what-you-need-know-about-female-genital-mutilation>; UNFPA, *Child Marriage Overview* (Prehľad o detských manželstvách), k dispozícii na stránke: <https://www.unfpa.org/child-marriage>.

³⁹ V krajinách s nízkymi a strednými príjmami je v prípade žien so zdravotným postihnutím dva až štyrikrát vyššia pravdepodobnosť domáceho násilia. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures#notes>.

⁴⁰ <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>; Predbežná technická poznámka UNFPA s názvom *Impact of the COVID-19 Pandemic on Family Planning and Ending Gender-based Violence, Female Genital Mutilation and Child Marriage* (Vplyv pandémie ochorenia COVID-19 na plánované rodičovstvo a ukončenie rodovo motivovaného násilia, mrzačenie ženských pohlavných orgánov a detské manželstvá), 27. apríla 2020.

pohlavia plodu (uprednostňovanie narodenia synov) atď. Osobitný dôraz sa kladie na hrozivé účinky sexuálneho násilia počas konfliktov, keďže ide o zločin proti ľudskosti a vojnový zločin, zvyčajne páchaný na ženách všetkých vekových skupín, ale aj na mužoch a chlapcoch, s cieľom potrestať, podrobiť si a/alebo zničiť celé spoločenstvá alebo populácie⁴¹.

Iniciatíva Spotlight EÚ a OSN⁴², ktorá sa začala s počiatočným príspevkom EÚ vo výške 500 miliónov EUR, je nevídaným celosvetovým programom, z ktorého sa investuje do predchádzania všetkým formám násilia na ženách a dievčatách a do podpory na ich odstraňovanie. Zameriava sa na zlepšenie právnych predpisov a politík, budovanie inštitucionálnych kapacít, kvalitu poskytovania základných služieb, správu údajov a posilnenie ženských hnutí, ako aj spochybňovanie škodlivých spoločenských noriem a stereotypov. Činnosti budú vychádzať z poznatkov získaných v rámci **rodovo transformačného prístupu** iniciatívy Spotlight a podobných programov⁴³.

Humanitárne krízy, konflikty, katastrofy a pandémie prehlbujú riziká výskytu sexuálneho a rodovo motivovaného násilia, ktorému sa musí predchádzať a ktoré sa musí riešiť od samého počiatku. Kľúčovými sú naďalej prístupy zamerané na osoby, ktoré prežili násilie, pri ktorých sa prihliada na prierezové formy diskriminácie.

Humanitárna pomoc EÚ zahŕňa opatrenia na predchádzanie sexuálnemu a rodovo motivovanému násiliu a reakciu naň v rámci jej programu v oblasti ochrany a zdravia⁴⁴.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- zvyšovaniu ochrany – podporou právnych predpisov, ktorými sa kriminalizujú všetky formy rodovo motivovaného násilia, a budovaním kapacít inštitúcií presadzovania práva v súlade s medzinárodnými právnymi a politickými rámcami⁴⁵,
- podpore predchádzania násiliu – spochybňovaním škodlivých rodových noriem, spoluprácou so všetkými príslušnými zainteresovanými stranami na zabezpečovaní prístupu zameraného na obeť a opatreniami na ukončenie recidívy páchatel'ov, a to aj na základe angažovanosti mužov a chlapcov, ako aj tradičných a náboženských vodcov,
- zvýšeniu miery stíhania páchatel'ov vrátane tých, ktorí sa podieľajú na obchodovaní s ľuďmi, a to posilnením prístupu orgánov presadzovania práva zameraného na obeť,
- zvýšeniu ochrany osôb, ktoré prežili násilie, a to aj podporou prístupu k záchranným sociálnym a súdnym službám, pri ktorých sa využíva prístup zameraný na osoby, ktoré prežili násilie, a to najmä v nestabilnom a konfliktnom/pokonfliktnom prostredí, ak osoby, ktoré prežili násilie, čelia prierezovej diskriminácii,
- podpore prístupu k službám psychologicko-sociálnej podpory a účasti na hospodárskom a sociálnom živote obetí rodovo motivovaného násilia a obetí obchodovania s ľuďmi,
- bezpečným a kvalitným humanitárnym činnostiam, ktoré podporujú pripravenosť, predchádzanie násiliu a reakciu na sexuálne a rodovo motivované násilie a úsilie v rámci Výzvy k akcii,

⁴¹ EÚ podporuje iniciatívu Nadii Murad Sinjar Action Fund, ako aj Globálny fond pre obeť sexuálneho násilia počas konfliktov (Mukwege/Murad Fund).

⁴² <https://spotlightinitiative.org/>.

⁴³ Výsledky preskúmania iniciatívy Spotlight v polovici trvania budú k dispozícii na začiatku roka 2021.

⁴⁴ V rokoch 2018 a 2019 EÚ na tieto účely vyčlenila viac ako 62 miliónov EUR.

⁴⁵ Referenciou pre medzinárodné normy v tejto oblasti je Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor). Tento dohovor podpísali všetky členské štáty EÚ a 21 z nich ho už ratifikovalo. EÚ podpísala dohovor v roku 2017 a dokončenie pristúpenia EÚ k dohovoru je pre Komisiu kľúčovou prioritou.

- posilňovaniu organizácií pre práva žien a spoločenských hnutí, ako aj organizácií občianskej spoločnosti, ktoré sa snažia o riešenie prierezového rozmeru rodovo motivovaného násillia a sexuálneho násillia počas konfliktov.

3.2. Podpora sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv

Sexuálne a reprodukčné zdravie a práva sú nevyhnutným predpokladom práva žien a dievčat na sebaurčenie. EÚ sa naďalej usiluje o presadzovanie, ochranu a naplňovanie všetkých ľudských práv a o úplné a účinné vykonávanie Pekinskej akčnej platformy a akčného programu Medzinárodnej konferencie o populácii a rozvoji, ako aj výstupov konferencií venovaných ich preskúmaniu, a v tejto súvislosti bude naďalej podporovať sexuálne a reprodukčné zdravie a práva.

Každý jednotlivec má právo na úplnú kontrolu nad záležitosťami ovplyvňujúcimi jeho sexualitu a sexuálne a reprodukčné zdravie, ako aj na slobodné a zodpovedné rozhodovanie o nich, a to bez diskriminácie, nátlaku a násillia, aby mohol viesť zdravý život a podieľať sa na hospodárskom, spoločenskom a politickom živote. Nevyhnutný je prístup ku kvalitným a cenovo dostupným komplexným informáciám o sexuálnom a reprodukčnom zdraví, vzdelávaniu vrátane komplexnej sexuálnej výchovy a k službám zdravotnej starostlivosti⁴⁶.

V roku 2017 zomrelo počas tehotenstva a pôrodu **295 000** žien. K 94 % týchto úmrtí došlo v prostredí s obmedzenými zdrojmi. Vo vekovej skupine dospelých dievčat od 15 do 19 rokov sú v celosvetovom meradle komplikácie počas tehotenstva a pri pôrode najčastejšou príčinou úmrtia.

Prístupu k plánovaniu rodičovstva bránia škodlivé rodové normy a stereotypy, a to buď prostredníctvom právnych prekážok, alebo nátlaku zo strany spoločenstva, obťažovania a zneužívania, čo podkopáva rodovú rovnosť a ohrozuje ťažko nadobudnuté úspechy a existujúce právne predpisy.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- vzniku priaznivého právneho, politického a spoločenského prostredia, ktoré chráni sexuálne a reprodukčné zdravie a práva žien a dievčat a zlepšuje ich prístup k službám a informáciám v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia vrátane prevencie a liečby HIV&AIDS,
- odstraňovaniu škodlivých praktík, ako sú mrzačenie ženských pohlavných orgánov, detské, skoré a nútené manželstvá, ako aj umelé prerušenie tehotenstva v závislosti od pohlavia plodu, a to podporou iniciatív na úrovni krajiny, regiónov a celého sveta⁴⁷,
- intenzívnejšiemu poskytovaniu služieb v humanitárnom prostredí týkajúcich sa napríklad pôrodníckej starostlivosti, minimálneho počiatočného balíka služieb⁴⁸, prevencie HIV/AIDS, reprodukčného zdravia, zdravia matiek a novorodencov, plánovania rodičovstva a riešenia osobitných potrieb a problémov v oblasti výživy.

⁴⁶ Pozri Európsky konsenzus o rozvoji: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/european-consensus-on-development-final-20170626_en.pdf

⁴⁷ Patria k nim napríklad program vedený Populačným fondom OSN, ktorý je zameraný na riešenie uprednostňovania synov pri pôrode, globálny program Populačného fondu OSN a Detského fondu OSN na ukončenie mrzačenia ženských pohlavných orgánov, globálny program Populačného fondu OSN a Detského fondu OSN na ukončenie detských, skorých a nútených manželstiev a iniciatíva Spotlight EÚ a OSN.

⁴⁸ <https://www.unfpa.org/resources/what-minimum-initial-service-package>.

3.3. Posilnenie hospodárskych a sociálnych práv a postavenia dievčat a žien

Ženy a muži vo všetkej svojej rozmanitosti by mali mať rovnaké príležitosti, rovnaký prístup k zamestnanosti, dôstojnej práci, rovnakému odmeňovaniu za rovnakú prácu, aby mohli byť ekonomicky nezávislé a nezávislí. Okrem toho by si mali ženy a muži rovnako deliť povinnosti v oblasti starostlivosti a mali byť mať prístup k primeranej sociálnej ochrane, verejným službám, ako aj finančným a podnikateľským príležitostiam.

Takisto je potrebné ženám a dievčatám zabezpečiť priaznivé podmienky, ako je prístup k bezpečnej, cenovo dostupnej a prístupnej verejnej doprave a iným možnostiam mobility vo vidieckych aj mestských oblastiach.

Posilnenie hospodárskeho postavenia žien je základným predpokladom znižovania chudoby a dosahovania inkluzívneho a udržateľného rastu v rámci Agendy 2030⁴⁹.

Podľa odhadov môže posilnenie rodovej rovnosti prispieť do roku 2025 k zvýšeniu celosvetového HDP o **11 až 21 biliónov EUR**.

Posilnenie hospodárskeho postavenia

Pokrok pri riešení celosvetových rozdielov medzi pohlaviami v oblasti miery účasti na trhu práce sa zastavil⁵⁰. Rozdiely v odmeňovaní a príjmoch⁵¹ znevýhodňujú ženy ešte viac⁵². Predpisy a postupy v oblasti vlastníckych vzťahov, prístupu k bankovým úverom, dedičského práva a prístupu k identifikácii sú často voči ženám diskriminačné a obmedzujú im prístup k zdrojom a financiám⁵³. V tejto súvislosti je dôležitá aj podpora posilnenia ekonomického postavenia migrantiek v EÚ. Akčný plán EÚ pre integráciu a začlenenie zahŕňa opatrenia na podporu posilnenia ekonomického postavenia žien.

V roku 2020 je na trhu práce menej ako **50 %** žien, pričom mužov je **76 %**, čo na celosvetovej úrovni znamená rozdiel medzi pohlaviami vo výške 27 percentuálnych bodov.

Z celosvetového hľadiska ženy odpracujú **76,2 %** celkového počtu hodín v oblasti neplatenej starostlivosti a práce v domácnosti, čo zhoršuje ich vyhliadky na vzdelávanie, ako aj na trhu práce.

⁴⁹ Správa inštitútu McKinsey Global Institute s názvom *The Power Of Parity: How Advancing Women's Equality Can Add \$12 Trillion To Global Growth* (Sila parity: Ako sa môže posilnením rovnoprávnosti žien zabezpečiť celosvetový rast vo výške 12 biliónov USD), 2015.

⁵⁰ Globálna správa Svetového ekonomického fóra o pohlaviach za rok 2020 a publikácia *World's Women 2020* (Ženy sveta 2020) (Odbor OSN pre ekonomické a sociálne štatistiky).

⁵¹ *Tamtiež*. Bonnet, Florence, Joann Vanek a Martha Chen. 2019. *Women and Men in the Informal Economy – A Statistical Brief* (Ženy a muži v neformálnom hospodárstve – štatistický súhrn). Manchester, Spojené kráľovstvo: WIEGO.

⁵² Bonnet, Florence, Joann Vanek a Martha Chen. 2019. *Women and Men in the Informal Economy – A Statistical Brief* (Ženy a muži v neformálnom hospodárstve – štatistický súhrn). Manchester, Spojené kráľovstvo: WIEGO.

⁵³ Správa Svetovej banky *Women, Business and the Law 2020* (Ženy, podnikanie a právo 2020).

Ženy takisto zasahujú **dôsledky pandémie ochorenia COVID-19** keďže sú neúmerne zastúpené v odvetviach, na ktoré má kríza nepriaznivý vplyv, v neistom a neformálnom zamestnaní⁵⁴ či v odvetví opatrovateľskej práce (napr. vzdelávanie, sociálna práca a zdravotníctvo, alebo práca v domácnosti)⁵⁵. Okrem toho ženy čoraz častejšie znášajú aj bremeno neplatennej starostlivosti⁵⁶. Z toho vyplýva naliehavá potreba prijať nediskriminačné a inkluzívne systémy sociálnej ochrany, podporiť formálne zamestnávanie, zabezpečiť pracovné práva a nároky pracovníkom v neformálnom a neistom zamestnaní a osobitnú pozornosť venovať zlepšeniu pracovných podmienok a plátov pracovníkov v odvetví opatrovateľskej práce.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- podpore dôstojnej práce, rovnakého odmeňovania a pracovných práv, prechodu žien do formálnej ekonomiky, a to okrem iného zmiernením segregácie pracovného trhu, podporou vedúceho postavenia žien a zlepšením ich vyjednávacej pozície pri rozhodovaní v hospodárskom aj domácom prostredí a sociálnom dialógu, v odvetviach, v ktorých tvoria väčšinu pracovníkov ženy vrátane práce v domácnosti, ako aj v netradičných odvetviach,
- vytvoreniu prostredia priaznivého pre hospodárske činnosti žien a ich prístup k výrobným zdrojom a ekosystémovým službám vrátane prístupu žien k pôde⁵⁷, činnostiam využívajúcim morské zdroje, remitenciám, technológiám, finančným prostriedkom, ako aj prístupu k dokladom totožnosti a kontroly nad mobilitou vrátane prístupu k bezpečným a prístupným možnostiam dopravy,
- podpore univerzálnych systémov sociálnej ochrany, ako aj k uznávaniu, znižovaniu a prerozdeľovaniu neplatennej starostlivosti a práce v domácnosti, a to poskytovaním väčšej podpory rodovo responzívneho rozpočtovania,
- spochybňovaniu rodových noriem v domácnosti a na trhu práce, uznávanie povinností mužov a chlapcov a posilnenie legislatívneho vývoja, ako napríklad zavedenie platenej otcovskej dovolenky,
- podpore podnikania žien a podnikov vedených ženami vrátane sociálneho podnikania a ich prístupu k financovaniu zavedením inovačných investičných programov prostredníctvom vonkajšieho investičného plánu⁵⁸ s cieľom riešiť neschopnosť trhu zapojiť ženy a podporovať vytváranie malých a stredných podnikov. K ďalším zacieleným činnostiam budú patriť služby rozvoja podnikania a podpora zamestnanosti, a to aj žien v kontexte obnovy a žien, ktoré sú nútené vysídlené,
- podpore a posilňovaní postavenia migrantiek s cieľom podieľať sa na udržateľnom rozvoji krajín pôvodu a tranzitu, ako aj cieľových krajín, prostredníctvom remitencií, zručností a znalostí,
- podpore rodovej rovnosti prostredníctvom obchodnej politiky, a to aj prostredníctvom zapojenia EÚ vo Svetovej obchodnej organizácii a jej úsilia o pomoc obchodu, ako aj k zabezpečeniu spoľahlivého využívania posúdenia vplyvu obchodných iniciatív a preskúmaní politík na udržateľnosť.

⁵⁴ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_755910.pdf

⁵⁵ *Care work and care jobs for the future of decent work* (Práca a pracovné miesta v odvetví opatrovateľskej práce pre budúcnosť dôstojnej práce), Medzinárodný úrad práce – Ženeva: ILO 2018.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/info/news/impact-sex-and-gender-current-covid-19-pandemic-2020-may-28_en; <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects>.

⁵⁷ Podpora prístupu žien k pôdnym zdrojom vytvára príležitosti na kombinovanie financií zo súkromného sektora aj v udržateľných hodnotových reťazcoch udržateľného poľnohospodárstva a obhospodarovania pôdy riadených ženami.

⁵⁸ Ako napríklad záručný mechanizmus NASIRA banky FMO a kombinovaný nástroj na finančné začlenenie žien organizácie Svetové bankovníctvo pre ženy.

Podpora rodovej rovnosti vo vzdelávaní

Celosvetovým pokrokom v oblasti rodovej parity pri zápise do základnej a strednej školy sa dosiaľ nepodarilo odstrániť **rodové rozdiely v školskom a inom vzdelávaní**⁵⁹.

2 z 3 negramotných dospelých na svete z celkového počtu 740 miliónov tvoria ženy.

V roku 2016 navštevovalo **335 miliónov** dievčat základné a stredné školy, kde nemali k dispozícii vodu a mydlo.

Len približne **30 %** študentiek vysokých škôl si vybralo ako študijný odbor vedu, technológiu, inžinierstvo alebo matematiku.

Prístup dievčat k vzdelávaniu obmedzuje **nedostatočný pokrok v oblasti zabezpečovania ich sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv, nebezpečné vzdelávacie prostredie a nedostatok vhodných hygienických zariadení**⁶⁰. Z odhadu OSN z roku 2016 vyplýva, že 246 miliónov detí na celom svete zažíva v škole rodovo motivované násilie, pričom najviac sú ním zasiahnuté zdravotne postihnuté dievčatá a deti⁶¹. Na mieru dokončenia stredoškolského vzdelania dievčat (o 36,9 % nižšia ako v prípade chlapcov) majú vplyv detské, skoré a nútené manželstvá, ako aj tehotenstvo v skorom veku, ktoré znižujú ich zárobkový potenciál a rozhodovaciu právomoc⁶². Každým ďalším rokom základnej školy sa zvyšuje potenciálny zárobok dievčat o 10 – 20 %⁶³. Nedostatočným prístupom k školskému vzdelávaniu sa ešte viac prehlbujú rozdiely v prípade dievčat so zdravotným postihnutím. Rodové stereotypy obmedzujú snahy dievčat o kariéru v oblasti vedy a inžinierstva a odrádzajú chlapcov hľadať si prácu v odvetví starostlivosti. Takisto bránia ženám v postupe na vedúce pozície, a to aj v oblasti vzdelávania, hoci väčšinu pedagogických zamestnancov tvoria ženy.

V dôsledku kríz vrátane celosvetovej **pandémie ochorenia COVID-19** sa zatvorením škôl zvýšilo riziko detskej práce, domáceho násillia, sexuálneho vykorisťovania, tehotenstva v skorom

⁵⁹ Education for All Global Monitoring Report (jún 2015), *Strategický dokument č. 21: Humanitarian Aid For Education: Why It Matters and Why More Is Needed* (Humanitárna pomoc pre vzdelávanie: Prečo na nej záleží a prečo je čoraz viac potrebná), s. 3 <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002335/233557E.pdf>; UNICEF (2017), *Education Uprooted: For every migrant, refugee and displaced child, education* (Vykorenenie vzdelávania: vzdelanie pre každého migranta, utečenca a vysídlené dieťa).

⁶⁰ UNESCO, #HerEducationOurFuture: *The latest facts on gender equality in education* (Najnovšie fakty o rodovej rovnosti vo vzdelávaní), 2020 (1/3, ¼, ½); UNICEF, *Guidance on Menstrual Health and Hygiene* (Sprievodca menštruačným zdravím a hygienou), 2019, ďalšie údaje v rámci: Organizácia Spojených národov. *The World's Women 2015: Trends and Statistics*. (Svetová populácia žien 2015. Trendy a štatistiky.) New York: Organizácia Spojených národov, Odbor hospodárskych a sociálnych záležitostí, Oddelenie štatistiky, 2015.

⁶¹ <https://en.unesco.org/news/gender-based-violence-schools-significant-barrier-right-education>.

⁶² *The cost of gender inequality notes series. How large is the gender dividend? Measuring impacts and costs for gender inequality* (Séria poznámok k nákladom na rodovú nerovnosť. Aká veľká je rodová dividenda? Meranie vplyvov a nákladov na rodovú nerovnosť), Svetová banka, február 2020, s. 5, 26 – 27, 46.

⁶³ UNESCO, #HerEducationOurFuture: *The latest facts on gender equality in education* (Najnovšie fakty o rodovej rovnosti vo vzdelávaní), 2020.

veku a detských, skorých a nútených manželstiev⁶⁴. Dievčatá sa menej vzdelávajú diaľkovo, keďže v porovnaní s chlapcami majú menší prístup k internetu (celosvetovo má prístup o 17 % menej dievčat) a k mobilným technológiám (26 %)⁶⁵. Polovica všetkých utečieniek na stredných školách sa po skončení pandémie ochorenia COVID-19 nevráti do škôl⁶⁶.

V humanitárnej oblasti sa rozpočet EÚ na vzdelávanie v núdzových situáciách výrazne zvýšil z 1 % v roku 2015 na 10 % od roku 2019, čo predstavuje viac ako 450 miliónov EUR pre viac ako 8,5 milióna dievčat a chlapcov v 59 krajinách na celom svete. EÚ tým ide príkladom a podporuje vzdelávanie v záujme mieru a ochrany⁶⁷,

Nestačí sa sústrediť len na rovnaké zastúpenie obidvoch pohlaví –treba klásť dôraz na to, ako môže vzdelávací systém presadzovať rodovú rovnosť.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- podpore rodovej rovnosti v oblasti kvalitného, dostupného a inkluzívneho vzdelávania na všetkých úrovniach a jeho prostredníctvom, zachovaním financovania vzdelávania v núdzových situáciách na úrovni 10 % rozpočtu na humanitárnu pomoc a zvýšením celkového financovania vzdelávania,
- budovaniu silnejších rodovo responzívnych vzdelávacích systémov na podporu rodovej rovnosti a zabezpečenie spravodlivejších vzdelávacích výsledkov pre dievčatá a chlapcov v bezpečných a zdravých vzdelávacích prostrediach, prostredníctvom výberu pedagógov, ich odbornej prípravy a profesijného rozvoja, učebných plánov a vzdelávacích materiálov, práce s rodičmi a spoločenstvami,
- zvýšeniu investícií do vzdelávania dievčat s cieľom dosiahnuť rovnaký prístup k všetkým formám vzdelávania a odbornej prípravy vrátane vedy, technológie, inžinierstva a matematiky, do digitálnej gramotnosti a zručností, ako aj odborného vzdelávania a prípravy,
- zlepšeniu prístupu ku komplexnej sexuálnej výchove dospelých v školách aj mimo nich,
- prijatiu rôznych opatrení na boj proti rodovým stereotypom, diskriminačným sociálnym normám a rodovo motivovanému násiliu v školách počas vzdelávania aj jeho prostredníctvom.

Podpora všeobecného prístupu k zdravotnej starostlivosti

Systémy verejného zdravotníctva sú nedostatočne financované, čo má obrovský vplyv na služby poskytované dievčatám a ženám⁶⁸.

⁶⁴ Predbežná technická poznámka UNFPA s názvom *Impact of the COVID-19 Pandemic on Family Planning and Ending Gender-based Violence, Female Genital Mutilation and Child Marriage* (Vplyv pandémie ochorenia COVID-19 na plánované rodičovstvo a ukončenie rodovo motivovaného násillia, mrzačenie ženských pohlavných orgánov a detské manželstvá), 27. apríla 2020.

⁶⁵ <https://itu.foleon.com/itu/measuring-digital-development/gender-gap/>.

⁶⁶ OECD (2018), *Bridging the Digital Gender Divide* (Riešenie digitálnych rodových rozdielov), s. 13, <http://www.oecd.org/internet/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>.

⁶⁷ UNHCR (2020), *Coming Together for Refugee Education* (Spoločné úsilie o vzdelávanie utečencov), s. 5.

⁶⁸ https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/eie_mapping_report.pdf
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/progress-of-the-worlds-women>.

Minimálne 50 % svetovej populácie nemá prístup k potrebným službám zdravotnej starostlivosti, pričom približne **1 z 3** vydatých žien v rozvojových krajinách uvádza, že môže len v malej miere alebo vôbec rozhodovať o vlastnej zdravotnej starostlivosti.

Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 ešte viac skomplikovala prístup k základným službám zdravotnej starostlivosti a k bezpečným liekom a očkovaniam, čo má za následok nárast úmrtí matiek a nechcených tehotenstiev⁶⁹. V kontexte pandémie sú ženy ako pracovníčky a opatrovatelky v prvej línii často vystavené vyššiemu riziku pre svoje zdravie. Presun zdrojov systémov zdravotnej starostlivosti na zvládanie pandémie COVID-19 výrazne zasiahol služby v oblasti liečby a prevencie HIV a viedol k nárastu stigmatizácie a diskriminácie osôb žijúcich s HIV, najmä žien⁷⁰.

Ženy a dievčatá so zdravotným postihnutím sú viac ohrozené v dôsledku nedostatočného prístupu k informáciám o prevencii a pomoci, ako aj akútnych prekážok v prístupe k službám zdravotnej starostlivosti alebo základným službám v podobe dodávok vody, sanitácie, hygieny. Udržateľné financovanie všeobecne dostupnej zdravotnej starostlivosti vrátane služieb sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv je dôležitejšie ako kedykoľvek predtým.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- podpore všeobecnej zdravotnej starostlivosti prostredníctvom udržateľných a odolných systémov zdravotnej starostlivosti a spravodlivého prístupu k základným službám a informáciám vrátane služieb sexuálneho a reprodukčného zdravia, starostlivosti o matky a kapacít na zvládanie prenosných a neprenosných ochorení, s osobitným dôrazom na ženy a dievčatá so zdravotným postihnutím; treba zohľadniť obmedzený prístup k starostlivosti v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19;
- zabezpečeniu dostupnosti pre ženy a rovnakého prístupu žien, pokiaľ ide o diagnostiku COVID-19 a príslušné vakcíny a liečbu,
- zlepšovaniu prístupu k vode a dôstojným hygienickým zariadeniam a reakcii na nedostatočné zabezpečovanie menštruačnej hygieny zvyšovaním povedomia, podporou školských hygienických programov a poskytovaním hygienických zariadení školám,
- výživovým programom, a to aj v humanitárnom prostredí, a to najmä pokiaľ ide o tehotné a dojčiace ženy a deti do piatich rokov.

3.4. Presadzovanie rovnakej účasti a vedenia

Ženy a dievčatá by sa mali rovnako podieľať na verejnom aj súkromnom živote, aby mohli prispievať k dosahovaniu fungujúcej demokracie a hospodárstva a dodržiavaniu ľudských práv všetkých. Pre spoločnosť ako celok je to veľkým prínosom, počnúc zvyšovaním dôveryhodnosti demokratických inštitúcií až po znižovanie výskytu štátom páchaného násillia⁷¹.

Napriek tomu sú **ženy nad'alej nedostatočne zastúpené ako voličky, politické líderky a volené činiteľky, oficiálne mierové vyjednávačky a mediátorky. Zmena je pomalá na volených pozíciách a v rozhodovacích orgánoch na všetkých úrovniach**⁷². Hoci približne

⁶⁹ <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response>.

⁷⁰ https://www.theglobalfund.org/media/9819/covid19_mitigatingimpact_report_en.pdf; UNAIDS, Start Free Stay Free AIDS 2019 Report.

⁷¹ Foreign Affairs, zv. 99, č. 1 *Women under Attack. The backlash against female politicians* (Útoky na ženy. Ohrozené političky).

⁷² Údaje v rámci: Medziparlamentná únia. *Women in national parliaments* (Ženy v národných parlamentoch), od 1. februára 2019,

39 % krajín zaviedlo kvóty na zastúpenie žien v parlamentoch alebo politických stranách, ich realizácii bránia faktory ako rodové stereotypy, štruktúry politických strán a nedostatok politického financovania.

Ženy predstavujú celosvetovo približne **25 %** poslancov národných parlamentov, čo predstavuje pomalý nárast z úrovne **11,3 %**.

V rokoch 1992 až 2018 tvorili ženy iba **13 %** vyjednávačov, **6 %** mediátorov a **6 %** signatárov v rámci významných mierových procesov.

Ženy vo verejnom živote vrátane političiek, novinárov a aktivistiek sú v oklieštenom občianskom priestore často vystavené rodovo motivovanému násiliu vrátane rôznych foriem online násilia, dokonca femicídy. **Politicky motivované útoky** na ženy sú čoraz častejšie takmer v každom regióne, pričom najvyššiu úroveň dosiahli v roku 2019. Z prieskumu z roku 2016 týkajúceho sa političiek z 39 krajín vyplýva, že 82 % z nich zažilo psychické násilie a 44 % čelilo násilným hrozbám⁷³.

Zároveň začína byť počť **hlas novej generácie mladých žien a dievčat**, ktoré sa ako aktivistky venujú najrôznejším problémom vrátane posilnenia postavenia dievčat a žien. Mala by sa im poskytnúť platforma na vyjadrenie názorov a angažovanosť.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- zvýšeniu úrovne účasti žien, ich zastúpenia a vedúcej úlohe v politike, správe vecí verejných a volebných procesoch na všetkých úrovniach prostredníctvom podpory demokracie a programov správy vecí verejných, ako aj reforiem verejnej správy,
- posilňovaniu kapacity žien ako politických líderiek vo vláдах a parlamentoch prostredníctvom odbornej prípravy, ženských skupín a podpory rodovo citlivých legislatívnych procesov a rozpočtovania⁷⁴, ako aj podpory programov mladých lídrov,
- podpore občianskej angažovanosti mladých žien a dospievajúcich dievčat, a to aj v partnerstve s mládežníckymi organizáciami, k zintenzívneniu podpory parlamentných monitorovacích organizácií vedených angažovanými mladými ľuďmi a k spájaniu EÚ so zástupcami partnerských krajín,
- znižovaniu rodových stereotypov v mediálnom kontexte v spolupráci s audiovizuálnym sektorom a médiami a k posilňovaniu a podpore práv žien ako používateľiek a tvorkýň informácií, ale aj ako podnikateľiek a rozhodovacích subjektov v tomto sektore⁷⁵,
- posilňovaniu rovnakej právnej kapacity a prístupu žien k spravodlivosti prostredníctvom podpory regionálnych snáh a k reformám právneho systému a súdnictva,
- podpore priaznivého a bezpečného prostredia, a to aj online, v ktorom môžu pôsobiť organizácie občianskej spoločnosti, organizácie pre práva dievčat a žien, obhajkyne

Európska rada pre zahraničné vzťahy, *Women's Participation in Peace Processes* (Účasť žien na mierových procesoch), 2019.

⁷³ <https://www.ipu.org/resources/publications/issue-briefs/2016-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-parliamentarians>.

⁷⁴ Pozri partnerský projekt INTER PARES | Parliaments in Partnership a platformu iKNOW Politics. <https://www.iknowpolitics.org/en>.

⁷⁵ Pozri napr. iniciatívu Media4Democracy a televíznu produkciu podporenú z prostriedkov EÚ, ktorá sa venuje rodovým rolám, ako napríklad v Burkine Faso, Keni a relácia *One Woman Show* v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky.

ľudských práv, aktérky budovania mieru, novinárky a zástupkyne domorodého obyvateľstva. Posilnenie mechanizmov ochrany a podpora vedúcich úloh žien bude zahŕňať celosvetové a regionálne centrá, ako aj obhajobu a činnosti dokumentovania násilia proti obhajkyniam ľudských práv.

3.5. Začlenenie agendy v oblasti žien, mieru a bezpečnosti

V 21. storočí **majú prírodné katastrofy a krízy spôsobené človekom vrátane konfliktov zložitý a dlhodobý priebeh, ktorý čoraz častejšie súvisí s celosvetovými výzvami**, ako sú zmena klímy, zhoršovanie stavu životného prostredia, vysídľovanie a od nedávna aj pandémie. Vplyv pandémie ochorenia COVID-19 poukázal na to, že agenda v oblasti žien, mieru a bezpečnosti stojí v centre riešenia čoraz častejších hrozieb násilím a ženy nemožno vylúčiť z rovnice vzťahov medzi bezpečnosťou a rodovou rovnosťou.

Konflikty, krízy a nestabilita brzdia pokrok pri budovaní udržateľného mieru a bezpečnosti a dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja. Agenda v oblasti žien, mieru a bezpečnosti sa zameriava na vzťahy medzi rodovou nerovnosťou a konfliktom, na ich vzájomné posilňovanie a **zdôrazňovanie potreby chápania rodovej nerovnosti ako základnej príčiny a hybnej sily konfliktov a nestability**. Nerovnosť sprevádzaná vylúčením žien z mocenských pozícií, využívania príležitostí, služieb a zaistovania bezpečnosti vytvára živnú pôdu pre konflikty a rodovo motivované násilie, a to najmä vtedy, ak je spojená s nedostatočnou kapacitou alebo legitimitou štátu. **Predchádzanie násiliu by malo spočívať v prijatí prístupu založeného na rizikách, potrebách a právach.**

V týchto situáciách sú ženy obeťami často, nie však vždy; zohrávajú viaceré najrôznejšie úlohy, sú napríklad bojovníčkami, aktérkami budovania mieru, mediátorkami, političkami, podnikateľkami a aktivistkami. Napriek celosvetovým, regionálnym a národným záväzkom⁷⁶ **sa naďalej len malý počet žien zapája do mierových procesov, pričom mnohé mierové dohody ani neobsahujú ustanovenia týkajúce sa rodových otázok**, ktorými by sa primerane riešili potreby žien. **Zvýšenie účasti žien na všetkých záležitostiach súvisiacich s mierom a bezpečnosťou je prioritou EÚ.**

Na základe strategického prístupu EÚ k oblasti žien, mieru a bezpečnosti bude EÚ vykonávať svoj akčný plán v oblasti žien, mieru a bezpečnosti⁷⁷, v ktorom sa stanovujú jednoznačné ciele a kritériá plnenia kľúčových prioritných oblastí: i) predchádzanie násiliu; ii) ochrana; iii) pomoc a obnova, ako aj tri všeobecné a prierezové zásady iv) účasti; v) uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti a vi) vedenia príkladom.

Ciele EÚ v oblasti žien, mieru a bezpečnosti by sa mali okrem iného dosahovať prostredníctvom **politického a diplomatického zapojenia** vedenia EÚ a **začleňovania**

⁷⁶ Inšpiráciou môžu byť už existujúce osvedčené postupy, ako napríklad účasť žien na budovaní mieru vo vzťahu ku konfliktu v Sýrii, a to prostredníctvom občianskej spoločnosti aj politického procesu vedeného OSN. Najmä v dôsledku tlaku zo strany EÚ zriadila OSN interný Sýrsky ústavný výbor, ktorý tvoria z 30 % ženy.

⁷⁷ Strategický prístup EÚ k oblasti žien, mieru a bezpečnosti je priložený k záverom Rady pre zahraničné veci týkajúcim sa oblasti žien, mieru a bezpečnosti, ktoré boli prijaté 10. decembra 2018 (dokument Rady č. 15086/18), a k akčnému plánu EÚ v oblasti žien, mieru a bezpečnosti (EEAS 2019/747, dokument Rady č. 11031/19). Zodpovednosť za vykonávanie politického rámca EÚ týkajúceho sa agendy v oblasti žien, mieru a bezpečnosti nesú členské štáty EÚ a všetky príslušné útvary Komisie. Akčný plán EÚ v oblasti žien, mieru a bezpečnosti je priložený k pracovnému dokumentu útvarov Komisie o akčnom pláne GAP III. Správy sa podávajú na základe postupu podávania správ pre akčný plán GAP III a monitorovanie zabezpečuje pracovná skupina EÚ pre oblasť žien, mieru a bezpečnosti.

rodového hľadiska, ako aj zabezpečovania účasti žien a ich vedúcej úlohy vo **všetkých záležitostiach súvisiacich s mierom a bezpečnosťou**. Takisto je potrebné prijať **osobitné opatrenia** vrátane zacielenej odbornej prípravy armády, súdnictva a bezpečnostných síl.

Budú sa využívať synergie medzi agendou v oblasti žien, mieru a bezpečnosti a ostatnými tematickými prioritami. Monitorovanie oblasti žien, mieru a bezpečnosti a podávanie správ o nej bude zosúladené s akčným plánom GAP III, a to aj s cieľom plne začleniť politický rámec EÚ týkajúci sa oblasti žien, mieru a bezpečnosti do celkového politického rámca EÚ týkajúceho sa rodovej rovnosti.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k⁷⁸:

- podpore a realizácii budovania kapacít a mentorstvu v oblasti vedúcich úloh žien v prípade vyjednávačiek a mediátoriek s cieľom zvýšiť ich účinnosť a kvalitu ich účasti na mierových procesoch,
- úsiliu v oblasti dosahovania cieľa aspoň 33 % účasti žien na všetkých činnostiach a projektoch EÚ zameraných na mierové procesy,
- zavádzaniu a inštitucionalizovaniu konzultačných mechanizmov týkajúcich sa všetkých otázok súvisiacich s konfliktmi pre regionálne aktivistky aj organizácie občianskej spoločnosti v členských štátoch aj v prostrediach konfliktov, v ktorých pôsobia misie a operácie v rámci SBOP,
- zavádzaniu povinnej odbornej prípravy všetkých zamestnancov veliteľstiev, delegácií EÚ, ako aj misií a operácií v rámci SBOP, v oblasti uplatňovania rodových hľadísk,
- propagovaniu a podpore inkluzívnych politík a činností v rámci celej agendy v oblasti žien, mieru a bezpečnosti s plnou a rovnocennou účasťou, a to aj mužov a chlapcov,
- podpore posilňovania zásady právneho štátu a systému trestnej justície prostredníctvom spravodlivosti v prechodnom období, restoratívnej spravodlivosti a reformy sektora bezpečnosti s cieľom ukončiť beztrestnosť páchatel'ov sexuálnych a rodovo motivovaných násilných trestných činov,
- podpore poskytovania lekárskej, psychologicko-sociálnej, právnej a bezpečnostnej pomoci všetkým obetiam sexuálneho a rodovo motivovaného násillia počas konfliktov a osobám, ktoré takého násillie prežili.

3.6. Riešenie výziev a využívanie príležitostí, ktoré prinášajú zelená a digitálna transformácia

Podpora spravodlivej a inkluzívnej zelenej transformácie

Vplyv zmeny klímy a zhoršovanie stavu životného prostredia, napríklad v podobe straty ekosystémov, straty prístupu ku kľúčovým prírodným zdrojom, podvýživy, respiračných ochorení, ochorení prenášaných vodou a chorôb prenášaných vektormi, postihuje najviac ženy a dievčatá v rozvojových krajinách⁷⁹.

⁷⁸ Ako už bolo odsúhlasené v akčnom pláne EÚ v oblasti žien, mieru a bezpečnosti.

⁷⁹ Údaje v rámci: UNDP, *Gender and Climate Change* (Rodová príslušnosť a zmena klímy), 2016; UNDP, *Gender, climate change adaptation and disaster risk reduction* (Rodová príslušnosť, adaptácia na zmenu klímy a znižovanie rizika katastrof), 2016; *The State of Food and Agriculture: Women in Agriculture* (Ženy v poľnohospodárstve). FAO 2011. FAO, *The Gender Gap in Land Rights* (Rozdiely medzi pohlaviami v oblasti práva k držbe pôdy), 2018.

Ženy predstavujú **80 %** ľudí vysídlených v dôsledku zmeny klímy.

V prípade chudobných žien a detí existuje **14-krát** vyššia pravdepodobnosť smrti v dôsledku katastrofy spôsobenej zmenou klímy, ako je hurikán alebo povodeň.

Priemerne tvoria ženy v rozvojových krajinách **43 %** pracovnej sily v poľnohospodárstve, ale menej ako **15 %** držiteľov poľnohospodárskej pôdy.

Ženy zohrávajú nezastupiteľnú úlohu pri zmierňovaní zmeny klímy a adaptácii na túto zmenu, ako aj pri ochrane životného prostredia, keďže hlavne ony využívajú a riadia prírodné zdroje. Napriek tomu im rôzne príčiny, ku ktorým patria napríklad škodlivé rodové normy, neprimerané právne rámce, nedostatočný prístup k vzdelávaniu a vlastníctvu pôdy, bránia **v rovnocennej účasti na súvisiacich procesoch riadenia**. Aktivistky na celom svete však bojujú za environmentálne práva a mladé ženy preberajú vedúcu pozíciu v oblasti presadzovania zmien.

EÚ sa zaväzuje konať na základe rodového rozmeru v oblasti zhoršovania stavu životného prostredia a zmeny klímy, a to aj v súvislosti s nestabilnými situáciami a s prihliadnutím na **osobitné potreby a úlohy domorodých žien**, ktoré priamo závisia od prírodných zdrojov.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- podpore účasti dievčat a žien a preberaniu vedúcich pozícií s cieľom zabezpečiť rodovo responzívne stratégie v oblasti zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu, znižovania rizika katastrof, ako aj inkluzívneho a udržateľného riadenia prírodných zdrojov,
- podpore sietí žien v odvetviach zelenej transformácie, ako sú udržateľné obhospodarovanie lesov, poľnohospodárstvo a energetika,
- budovaniu kapacít, financovaniu a podpore investícií do rodovo responzívneho vnútroštátneho prostredia, stratégií znižovania rizika katastrof, stratégií a akčných plánov pre životné prostredie,
- podpore podnikania a zamestnanosti žien v zelenom, modrom a obehovom hospodárstve vrátane čistých riešení pri varení a energie z udržateľných zdrojov a udržateľného rybolovu a to presadzovaním rodovo transformačného prístupu k poľnohospodárstvu, rybolovu, akvakultúre a potravinovým systémom na základe i) budovania kapacít pre ženy na vidieku; ii) reforiem politík v oblasti spravodlivejšej regulácie držby pôdy a riadenia prírodných zdrojov a iii) posilňovania hospodárskeho postavenia a prístupu k financiam,
- zlepšovaniu získavania údajov o vplyve zmeny klímy a zhoršovaní stavu životného prostredia rozdelených podľa pohlavia, ktoré tvoria podklady na vypracovanie rodovo responzívnych politík a činností.

Využívanie príležitostí, ktoré prináša digitalizácia, na posilňovanie postavenia žien

Podpora rovnakého prístupu žien k nevyužitému potenciálu digitálnych technológií tvorí ústredný prvok **digitálnej stratégie EÚ**⁸⁰ a **udržateľného rastu**⁸¹.

Ak bude online priestor využívať ďalších **600 miliónov žien** na celom svete, HDP sa zvýši približne o **13 miliárd EUR**, čo bude prínosné pre verejné zdravie, vzdelávanie, zamestnanosť žien, podnikanie, dobré životné podmienky spoločenských a spoločenský život.

Digitálne technológie a riešenia môžu zrýchliť dosahovanie pokroku v oblasti rodovej rovnosti a posilňovania postavenia žien v oblastiach ako vzdelávanie, zamestnanosť a podnikanie, ako aj prispieť k predchádzaniu rodovo motivovanému násiliu a k boju proti nemu. Môžu ženám pomôcť riešiť núdzové situácie, ako sa to preukázalo pri **pandémii ochorenia COVID-19**, a tým zmierňovať sociálne a hospodárske dôsledky a prispievať k budovaniu odolnosti. Elektronické služby ako digitálne financie môžu prispieť k vytváraniu príležitostí na posilnenie hospodárskeho postavenia žien, pretože sa nimi zlepšuje prístup k finančným službám a ich využívanie.

Digitálna priepasť, t. j. rozdiel medzi ľuďmi s prístupom k digitálnym technológiám a pripojeniu a ľuďmi bez tohto prístupu a pripojenia, ovplyvňuje schopnosti ľudí podieľať sa na príležitostiach digitálneho veku a využívať ich. Tento rozdiel je medzi jednotlivými zemepisnými oblasťami a aj medzi mužmi a ženami obrovský⁸².

Ženy žijúce vo vidieckych alebo vzdialených regiónoch zažívajú trojnásobnú (digitálnu, rodovú a vidiecku) diskrimináciu, čelia obrovským prekážkam v prístupe k digitálnym technológiám a k ich využívaniu v dôsledku cenovej nedostupnosti, nízkej digitálnej gramotnosti a sociálnych noriem. Okrem toho digitalizácia prináša do oblasti rodovej rovnosti nové riziká a výzvy, napríklad možné **rodové predsudky** v rámci umelej inteligencie alebo zvýšenie miery rodovo motivovaného násillia.

V krajinách s nízkymi a strednými príjmami vlastní mobilný telefón o **165 miliónov** menej žien ako mužov. V porovnaní s **58 %** mužov využíva internet len **48 %** žien.

Ženy sú nedostatočne zastúpené v pracovných pozíciách v oblasti IKT: pravdepodobnosť získania miesta špecialistu na IKT je v prípade mužov **4-násobne** vyššia.

⁸⁰

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf.

⁸¹

Intel, Dalberg Global Development Advisors, GlobeScan, *Women and the Web* (Ženy a web), 2015.

⁸²

Údaje v rámci: GSMA, *Connected Women The Mobile Gender Gap Report 2019* (Pripojené ženy. Správa o rozdieloch medzi pohlaviami v oblasti mobilných technológií za rok 2019); OECD (2018), *Bridging the Digital Gender Divide* (Riešenie digitálnych rodových rozdielov), 2018. GSMA, *The Mobile Gender Gap Report 2019* (Správa o rozdieloch medzi pohlaviami v oblasti mobilných technológií za rok 2019).

52 % mladých žien a dievčat zažilo zneužívanie online, napríklad v podobe výhražných správ, sexuálneho obťažovania a zdieľania súkromných fotografií bez poskytnutia súhlasu.

EÚ by mala naďalej riešiť štrukturálne prekážky, ktoré prehlbujú digitálne rodové rozdiely, a podporovať inkluzívnu a spravodlivú digitálnu transformáciu. K tomu patrí podpora rodovo responzívneho participatívneho prístupu k rozvojovým politikám, projektom a programom na podporu digitálnej transformácie v partnerských krajinách.

Opatreniami EÚ by sa malo prispievať k:

- podpore politickej a regulačnej reformy v partnerských krajinách, ktorou sa zabezpečia zosúladienie digitálnej transformácie s prístupom EÚ sústredeným na človeka a prínosy pre všetkých pri súbežnej ochrane ľudských práv online aj offline, ako aj bezpečný a chránený kybernetický priestor, v ktorom sú údaje chránené v súlade s normami EÚ (napr. všeobecným nariadením o ochrane údajov),
- zlepšení prístupu dievčat a žien k cenovo dostupnej, prístupnej, bezpečnej a chránenej digitálnej pripojiteľnosti, a to aj vo vidieckych a vzdialených regiónoch,
- podpore digitálnej gramotnosti dievčat v oblasti vzdelávania, ako aj digitálnych zručností pre pracovné miesta a podnikanie, pri súbežnom riešení rodových noriem a stereotypov, ktoré odrádzajú ženy a dievčatá od technológií,
- podpore digitálnych inovácií a podnikateľiek v najrôznejších priemyselných ekosystémoch s cieľom budovať inkluzívne digitálne hospodárstvo, napríklad prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev, ako sú Medzinárodná finančná korporácia, aby bolo možné preklenúť digitálne rodové rozdiely vo veľkých technologických spoločnostiach,
- podpore poskytovania verejných a súkromných služieb prostredníctvom rodovo responzívnych digitálnych kanálov, technológií a služieb (napr. elektronická verejná správa, digitálne finančné služby), ktorými sa posilní začlenenie žien a dievčat do spoločnosti a ich účasť na nej.

4. EÚ vedie príkladom

Inštitučný kultúrny posun, ku ktorému došlo vďaka akčnému plánu GAP II, priniesol významný, ale nerovnomerný pokrok. Akčným programom GAP III sa EÚ zaväzuje uskutočniť krok vpred v podobe posilnenia vlastnej kapacity v oblasti riešenia rodovej nerovnosti a posilnenia postavenia žien ako **spoločnej zodpovednosti všetkých svojich zamestnancov**. Táto transformácia si vyžaduje **rodovo responzívne vedenie**⁸³ a **dostatočné inštitucionálne kapacity**.

83

Rodovo responzívne: zamerané na zvýšenie zodpovednosti a zrýchlenie plnenia záväzkov v oblasti rodovej rovnosti na základe prístupu založeného na rizikách na medzinárodnej a vnútroštátnej úrovni, ako aj na úrovni spoločenských. Rodovo responzívny líder: i) vedie príkladom na pracovisku aj pri riadení vykonávania mandátu; ii) uplatňuje hľadisko rodovej rovnosti, iii) motivuje zamestnancov k realizácii rodovej rovnosti v praxi a vytvára na to podmienky; iv) konzultuje s poradcami pre rodové otázky, kontaktnými miestami pre otázky rodovej rovnosti a ďalšími odborníkmi na otázky rodovej rovnosti a zapája ich do vypracúvania stratégií a v) od zamestnancov a misií vyžaduje plnenie záväzkov v oblasti rodovej rovnosti.

Vedúci predstavitelia EÚ vrátane vedúcich delegácií EÚ musia presadzovať rodovú rovnosť a posilňovať postavenie žien ako neoddeliteľnú súčasť vykonávania svojich úloh posúdenia výkonnosti, a tým naďalej posilňovať inštitucionálnu kultúru rodovej rovnosti.

Je potrebné zvýšiť inštitucionálnu kapacitu a zodpovednosť v rámci všetkých vonkajších generálnych riaditeľstiev Komisie, Európskej služby pre vonkajšiu činnosť, delegácií EÚ a misií a operácií SBOP. K dispozícii musia byť odborné znalosti z rodovej oblasti, ktoré musia byť k dispozícii na využívanie na najvyššej úrovni rozhodovacích orgánov. V akčnom pláne GAP II boli na rozbehnutie inštitucionálneho kultúrneho posunu najdôležitejšie **kontaktné osoby/kontaktné miesta pre otázky rodovej rovnosti**⁸⁴, ktoré prispeli k dosiahnutiu skutočného pokroku. **Posilní sa ich kapacita a úloha, ponúknu sa im príležitosti na získanie poznatkov, ako aj nástroje, a rozšíri sa ich sieť.** Takisto sa odporúča vymenovať poradcov pre rodové otázky na vrcholovej úrovni, ktorí podporia vedenie a zamestnancov a zabezpečia, aby sa rodová rovnosť stala jednou z priorít agendy a podporovali sa kľúčové iniciatívy⁸⁵.

Všetky príslušné útvary budú v rámci výročných správ o činnosti **každoročne podávať správy** o zvyšovaní povedomia o rodovej rovnosti, ktorá takisto bude súčasťou ich pracovného plánu pre rovnosť.

EÚ sa zaväzuje aj k dosiahnutiu významného pokroku v oblasti **rodovej parity v riadiacich pozíciách** v súlade so stratégiou EÚ pre rodovú rovnosť. Ako oznámila predsedníčka von der Leyenová v politických usmerneniach, do konca mandátu tejto Komisie bude rodová rovnováha medzi riadiacimi pracovníkmi na úrovni 50/50.

Aj ESVČ sa aktívne usiluje o posilnenie rodovej rovnováhy na úrovni riadenia. Kľúčovou prioritou je podporovať členské štáty v navrhovaní kandidátok na všetky posty v ESVČ vrátane pozícií vo vrcholovom manažmente a pozícií vedúcich misií a operácií SZBP. Okrem toho bola realizovaná séria interných opatrení na zlepšenie rodovej rovnováhy na všetkých úrovniach.

Manažment sa zúčastní **povinnej odbornej prípravy v oblasti rodovej rovnosti a vykonávania akčného plánu GAP III**. Podpora rodovej rovnosti by mala byť súčasťou zoznamu základných kompetencií a povinností na všetkých vedúcich a riadiacich pozíciách.

Kľúčovým je zlepšenie **poznatkov a odborných znalostí v oblasti rodovej rovnosti** vo všetkých odvetviach a na všetkých úrovniach, najmä v prípade delegácií EÚ a veľvyslanectiev členských štátov na úrovni jednotlivých krajín. Bude to zahŕňať:

- a) komplexný program odbornej prípravy vychádzajúci z analýzy potrieb v oblasti odbornej prípravy a ďalšie opatrenia budovania kapacít;
- b) zdroje na účely výskumu, analýzy a odborných poznatkov vrátane technickej pomoci s programami uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti a vykonávaním akčného plánu GAP III;

⁸⁴ Kontaktná osoba pre otázky rodovej rovnosti by mala mať technickú kapacitu a dostatočné znalosti o rodových otázkach, byť zodpovedná za poskytovanie poradenstva a koordinovanie činností vykonávania akčného plánu EÚ pre rodovú rovnosť v rámci aktivít delegácie/oddelenia/riaditeľstva EÚ a podporovať proces uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti, ktorý je spoločnou zodpovednosťou.

⁸⁵ Túto funkciu môžu plniť koordinátor pre rovnosť v každom vonkajšom GR alebo špecializovaní vrcholoví riadiaci pracovníci v delegáciách EÚ a misiách SZBP.

- c) združovanie zdrojov a výmenu poznatkov s členskými štátmi EÚ a medzinárodnými organizáciami.

5. Podávanie správ a oznamovanie výsledkov

Útvary Komisie budú v spolupráci s ESVČ každoročne monitorovať pokrok pri vykonávaní akčného plánu GAP III, pričom budú sledovať „inštitucionálne a strategické ciele a ukazovatele EÚ“ uvedené v časti 1 pracovného dokumentu útvarov Komisie s názvom Ciele a ukazovatele predstavujúce rámec na vykonávanie akčného plánu GAP III.

Opatreniami a výsledkami v oblasti rodovej rovnosti sa bude okrem toho komplexne zaoberať výročná správa o vykonávaní nástrojov Európskej únie na financovanie vonkajšej činnosti.

Správa s kvantitatívnymi a kvalitatívnymi výsledkami EÚ, a to aj v oblasti žien, mieru a bezpečnosti, bude zverejnená v polovici trvania a na konci obdobia vykonávania akčného plánu GAP III. Budú sa v nej posudzovať vplyv činnosti EÚ v súlade s rámcom EÚ pre výsledky, vybrané ciele udržateľného rozvoja a ďalšie ukazovatele a záväzky v oblasti podávania správ. Týkať sa bude osvedčených postupov, príbehov zmien a výsledkov hodnotení *ad hoc*. Pokrok sa bude vykazovať podľa tematických oblastí na úrovni krajiny, ako aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

Na tento účel časť II pracovného dokumentu útvarov Komisie s názvom Ciele a ukazovatele predstavujúce rámec na vykonávanie akčného plánu GAP III obsahuje ponuku „ukazovateľov kľúčových tematických výstupov“, ktoré sa majú začleniť do návrhu plánu vykonávania pre každú krajinu a do nových činností. Tematické ukazovatele budú začlenené aj do podnikového monitorovacieho systému, pričom na pomoc bude k dispozícii usmernenie. Členské štáty sa vyzývajú, aby tieto ukazovatele využili na súhrnné podávanie správ o výsledkoch. Ukazovatele z akčného plánu EÚ v oblasti žien, mieru a bezpečnosti sú začlenené do častí I a II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Obnovené úsilie v oblasti strategickej komunikácie pomôže pri nadväzovaní informovaného dialógu so zainteresovanými stranami. Na úrovni jednotlivých krajín sa delegácie EÚ v spolupráci s členskými štátmi a misiami a operáciami SZBP vyzývajú na organizovanie výmen informácií o rodovej rovnosti a vykonávaní akčného plánu GAP III s cieľom diskutovať o pokroku a podnietiť podporu vnútroštátnych zainteresovaných strán vrátane občianskej spoločnosti. V Bruseli budú okrem diskusií na medziinštitucionálnej úrovni s Európskym parlamentom a Radou Komisia a vysoký predstaviteľ každoročne diskutovať o pokroku s organizáciami občianskej spoločnosti.

Komisia začne hodnotenie na konci trvania akčného plánu GAP III najneskôr v roku 2024.

Komisia vyzýva Európsky parlament a Radu, aby schválili akčný plán GAP III a spolupracovali s Komisiou a vysokým predstaviteľom na vykonávaní tohto spoločného oznámenia.